

Komunistyczna dyktatura w ZSRR i w Polsce – podobieństwa i różnice

Okres po I wojnie światowej był w Europie czasem dyktatur. Większość tego rodzaju systemów była dosyć krótkotrwała. Pewien wyjątek stanowiła komunistyczna dyktatura w Rosji. System ten nie tylko okazał się stosunkowo trwały, ale był przejmowany także przez inne państwa.

Dyktatura komunistyczna w Rosji nie została narzucona z zewnątrz. Była tworem rodzimym. W 1917 r. partia bolszewicka, będąca radykalnym odłamek rosyjskiej socjaldemokracji dokonała zbrojnego przewrotu w ówczesnej stolicy Rosji – Piotrogradzie. Zapoczątkował on wojnę domową, która trwała ponad trzy lata. Wojna była bardzo wyniszczająca dla kraju, lecz zarazem wrogowie bolszewików zostali wyniszczeni, lub zbiegli z kraju za granicę. Czynniki te wpłynęły na trwałość władzy bolszewików. System dyktatury komunistycznej, wprowadzony przez bolszewików miał dwóch „ojców założycieli” w postaci Włodzimierza Lenina (1870 – 1924) oraz jego następcy Józefa Stalina (1879 – 1953). Lenin był charyzmatycznym wizjonerem, typem rewolucjonisty – marzyciela. Stalinowi brakowało charyzmy. Był natomiast sprawnym organizatorem – biurokratą. W istocie realizował wizje Lenina.

Dyktatura komunistyczna w Rosji, określana dla celów propagandowych mianem „dyktatury proletariatu” miała charakter totalitarny. System ten opierał się na trzech podstawach.

1. Zmonopolizowanie całej władzy przez oligarchiczny ośrodek partyjno – państwowy.
Takim ośrodkiem była partia komunistyczna. Początkowo nosiła nazwę Rosyjska Partia Komunistyczna (bolszewików), od 1925 r. Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików), a od 1952 r. Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego (KPZR). Potężna, wielomilionowa partia, zorganizowana hierarchicznie obsadzała wszelkie stanowiska w państwie i sprawowała całkowitą niemal kontrolę nad życiem społecznym. Komórki partyjne działały we wszystkich zakładach pracy. Brak przynależności do partii komunistycznej oznaczał faktycznie dla mieszkańca ZSRR rangę obywatela drugiej kategorii.
2. Totalne podporządkowanie całokształtu życia publicznego i prywatnego władzy państwowej pod względem politycznym, ekonomicznym i ideologicznym.
W ZSRR własność prywatna nie istniała. Pewną jej namiastką była własność „osobista”, której zabezpieczenie prawne było nikłe i w każdej chwili mogła być skonfiskowana przez państwo. Państwo było jedynym pracodawcą. Legalna przedsiębiorczość

państwowa nie istniała. Środki masowego przekazu były wyłącznie państwowe i reprezentowały oficjalną ideologię. Państwo kontrolowało ściśle proces wychowania młodego człowieka.

3. Wymuszanie podporządkowania społeczeństwa zbrodniczymi metodami.

W państwie radzieckim funkcjonował ogromnie rozbudowany aparat bezpieczeństwa, który tłumił brutalnie wszelkie próby oporu przeciwko władzy komunistycznej i dążył do zastraszenia społeczeństwa. Represje często przybierały charakter masowy. Przeciwników zabijano w masowych egzekucjach, lub wysyłano do obozów pracy (tzw. łagry). Panowała w nich wysoka śmiertelność. W niektórych okresach radziecki aparat bezpieczeństwa dopuszczał się działań o charakterze ludobójczym.

W Polsce system komunistyczny nie był wytworem „rodzimy”, lecz został narzucony krajowi przemocą przez ZSRR, w latach 1944 – 1947. Opierał się on, podobnie jak w ZSRR na tych samych trzech podstawach. Niemniej można dostrzec pewne różnice.

1. Władza była zmonopolizowana przez oligarchiczny ośrodek partyjno – państwowy, jakim była Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR). Jednak istniały ugrupowania polityczne o charakterze niekomunistycznym, w postaci Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL) i Stronnictwa Demokratycznego (SD). Od 1947 r. funkcjonowało również Stowarzyszenie „Pax”, nawiązujące do tradycji przedwojennego Obozu Narodowo-Radykalnego „Falanga”. Znaczenie tego faktu było niewielkie ponieważ wspomniane organizacje miały charakter satelicki wobec PZPR. Niemniej formalnie istniała możliwość prowadzenia działalności politycznej poza partią komunistyczną. Pewne elementy pluralizmu politycznego, w postaci „szczątkowej” zostały zachowane.
2. W rządzonej przez PZPR Polsce państwo nie było jedynym pracodawcą. Istniał pewien margines legalnej przedsiębiorczości prywatnej, głównie w rolnictwie, a także w sferze usług i handlu. Ogromna większość środków masowego przekazu była własnością państwa i reprezentowała oficjalną ideologię. Niemniej funkcjonowały również czasopisma związane z Kościołem katolickim, nie będące formalnie własnością państwa. Największe znaczenie miał wydawany w Krakowie „Tygodnik Powszechny”. Czasopisma katolickie były poddane surowemu nadzorowi ze strony cenzury, a ich nakład i tym samym zakres oddziaływania był niewielki, lecz pewne „śladowe” pozostałości wolności słowa zostały zachowane. W realiach polskich państwo nie kontrolowało w takim stopniu wychowania młodego człowieka jak w ZSRR jakkolwiek

młode pokolenie poddawane było indoktrynacji. Silny wpływ na proces wychowania dużej części młodego pokolenia miał Kościół katolicki.

3. W rządzonej przez partię komunistyczną Polsce aparat bezpieczeństwa niejednokrotnie posługiwał się zbrodnymi metodami. Nie doszło jednak do ludobójstwa.

Na tle ZSRR oraz innych państw bloku radzieckiego w Europie Środkowo - Wschodniej Polska była uważana za kraj o największym stosunkowo zakresie wolności dla obywateli. Nie zmienia to oczywiście faktu, iż było to państwo totalitarne, kontrolujące wszelkie przejawy życia społecznego.